

Nederland is een land van water en waterplanten. Een bekend geslacht van waterplanten is vederkruid of *Myriophyllum*. Het gaat om planten die niet fraai bloeien en geen mooie bladeren produceren, maar als ze ergens staan, zijn ze meestal met erg veel en vormen ze hele vegetaties. Zij leven grotendeels ondergedoken en beschikken over lange stengels. De bladeren staan in kransen langs de stengels en ze zijn fijn geveerd, met draadvormige slippen. De geslachtsnaam komt van het Griekse 'myrios', wat oneindig of ontelbaar betekent en van 'phyllon' ofwel blad.

Aan de waterkant

Vreemde vederkruiden in de sloot

De onopvallende bloemen van vederkruiden zijn groen of witachtig. Zij zitten in een aar aan het uitende van de stengels en steken tijdens de bloei zo'n vijftien centimeter boven water uit. In de meeste boekjes kunnen we lezen dat Nederland drie soorten vederkruiden telt. Ten eerste het aarvederkruid (*M. spicatum*), een all rounder, die we vrijwel overal in stilstaande, vaak ook troebele wateren nog kunnen aantreffen. Dan is er het wat kieskeuriger kransvederkruid (*M. verticillatum*) dat meer in voedselarme kanalen, sloten en vennen groeit. Tenslotte de echte liefhebber van schoon, zuurstofrijk en voedselarm water, teer vederkruid (*M. alterniflorum*). Deze soort kun je ook wel vinden in heldere beekjes, met zacht water, op een zandbodem. En dan nu het echte nieuws, we hebben er sinds enkele jaren twee exotische vederkruiden bij in Nederland. Deze soorten zijn ongetwijfeld door aquarium- en vijverbezitters gekweekt en vervolgens ontsnapt naar het buitenwater, waar ze in rap tempo de sloten en plassen koloniseren. Omdat het over uitheemse soorten gaat die door de mens in Nederland zijn geïntroduceerd en die daar ook nog eens gaan woekeren, spreken we over invasieve plantensoorten. In dit artikel stellen we beide soorten voor.

EXOTISCHE PARELS IN DE SLOOT

In 1997 is de parelvederkruid (*M. aquaticum*) voor het eerst ontdekt in de Nederlandse sloten. Deze plant komt oorspronkelijk uit het Zuid-Amerikaanse Amazonegebied en is bijzonder mooi om te zien. 's Morgens vroeg of na een regenbuitje zijn de blauw-

groene bladeren die boven water uitsteken, bezaaid met waterdruppels. Als je daar de zon in ziet schijnen, kun je je voorstellen dat tuinbezitters deze soort graag importerden om in hun vijvers en grachten te zetten. Vanuit die plekken en dankzij ruilbeurzen is deze soort echt een opmars over de wereld begonnen. In de negentiende eeuw veroverde hij de Noord-Amerikaanse sloten, in Zuid Afrika begon dat in 1918, in Japan in 1920, in Nieuw Zeeland rond 1960, in Engeland in 1970. In Nederland werd parelvederkruid in 1997 voor het eerst in de sloten gevonden.

Zoals gezegd is het een prachtige plant om te zien. In vrijwel alle tuincentra is zij te koop, vaak onder verschillende en foute namen. De engelse naam is 'parrotfeather' ofwel papegaaienviertje. Dat geeft al aan dat het om een plant gaat die er fragiel uitziet. De kleur is blauwig. Normaliter groeit de plant onder het wateroppervlak, maar later verheft zij zich met verticale stengels boven water. De onderwater-bladen hebben twintig tot dertig bladslippen per blad, ze lijken erg op bladen van het inheems aarvederkruid, maar die hebben elk zes tot achttien bladslippen. De stengels boven water doen denken aan miniatuur kerstsparen. Het tere uiterlijk is al genoemd, maar schijn bedriegt. Deze plant vormt veel wortels op de stengelknopen en daarmee kan hij zich stevig verankeren in de bodem. Losse stukjes stengel met een knoop vormen snel weer nieuwe planten, wat vooral bij bijvoorbeeld machinaal slootmaaien een snelle uitbreiding garandeert. De stengels die in het water drijven, kunnen

Een bedauwde stengel van parelvederkruid steekt boven water uit.

in Nederland wel een centimeter dik worden, ze zijn houtig en laten zich niet breken of lostrekken. In stadsvijvers, retentiegebieden in industrieterreinen en grote sloten vormen ze dichte netwerken. Na verloop van enkele jaren neemt parelvederkruid vrijwel alle ruimte in en zijn alle inheemse soorten daar verdrongen. In de winter ziet de vegetatie er zwartachtig en doods uit. Kano's lopen er al snel in vast. Dat zo'n invasie voor de natuurlijke plantengemeenschappen in de sloot problematisch is, zal duidelijk zijn. In Noord Amerika staat deze plant dan ook in meerdere staten opgenomen in de officiële lijsten van 'noxious invasive weed' als 'exotic pest plant'. Van Florida en Californië is bekend dat deze plant behalve voor de inheemse natuur ook een groot probleem vormt door verstopping van irrigatie- en drainagekanalen. Als waterschapsecoloog heb ik onlangs een enquête gehouden onder alle zeventwintig waterschappen in Nederland. Ik vroeg welke exotische planten in hun gebieden voorkomen en vooral welke soorten overlast bezorgen. Er waren twee duidelijke winnaars: grote waternavel en parelvederkruid. Met uitzondering van de echt brakke wateren komen zij in bijna alle waterschappen voor en ze zorgen daar samen voor veel overlast. Je zou dus kunnen zeggen

Ongelijkbladig vederkruid toont onder water verschillende bladvormen.

Parelvederkruid geeft veel overlast. ALLE FOTO'S BIJ DIT ARTIKEL: MAARTEN ZONDERWIJK

Parelvederkruid in bakjes op een kwekerij.

dat parelvederkruid net als de grote water- navel snel is ingeburgerd en zich niet meer weg laat jagen.

ONGELIJKBLADIG VEDERKRUID

Ongelijkbladig vederkruid komt van origine uit Noord-Amerika. Het is een moeilijk herkenbare soort, omdat hij, zoals de naam al zegt, verschillende bladvormen heeft. Onder water lijkt hij op de rest van de familie, zoals bijvoorbeeld aarvederkruid. Maar als de stengeluiteinden in de zomer boven water uitklimmen, vertonen zij ineens enkelvoudige bladen, zoals Lidsteng dat

heeft. Was de vorige soort 'al' elf jaar geleden ontdekt, ongelijkbladig vederkruid is pas in 2003 in Nederlandse buitenwateren gevonden. Dat was in Limburg, in de stadswateren van Venlo. Waarschijnlijk was deze soort al langer in Nederland aanwezig, maar heeft niemand er erg in gehad. Of men dacht dat het een vreemde variant van kransvederkruid was. In 2007 werd deze plant in veel stadswateren aangetroffen: in Enschede, Raalte, Deventer, Apeldoorn, Maastricht, Tilburg, Sappemeer en Borgercompagnie. In Apeldoorn en Enschede is ook al geprobeerd de plant grootschalig te verwijderen, maar zonder resultaat. Die stadswateren hebben vaak open verbinding met de waterlopen in het buitengebied.

Zo is de soort ook al in de Loosdrechtse plassen gevonden en in het Drentse Oranjekanaal van Schoonoord tot Beilen. Dat laatste kanaal schijnt een verzameling te zijn van alle denkbare waterexoten op het moment, dus wie veel van deze soorten tegelijk wil leren kennen, kan daar zijn hart ophalen.

In de zomer van 2007 is in de Peel, Noord-Brabant en Noord-Limburg een woekerende waterplant ontdekt die erg veel op ongelijkbladig vederkruid lijkt. Hij voldoet echter maar aan een deel van de kenmerken en dus heeft hij nog geen naam. Deze

plant is daar inmiddels al over meer dan honderd kilometer sloten, beken en inlaatwateren verspreid en lijkt nog lustig verder te gaan. Er wordt nu onderzocht om welke plant het gaat. Die kennis is belangrijk. Als we meer over de soort en zijn herkomst weten, kunnen we zijn gedrag beter inschatten en vroegtijdig kiezen om maatregelen te nemen of gewoon een vinger aan de pols te houden.

MORAAL VAN HET VERHAAL

De zojuist besproken exoten hebben een andere groeistrategie dan de inheemse planten. Zij kunnen daarmee in Nederland en in de omringende landen enorm gaan woekeren, waterlopen kunnen in korte tijd helemaal dichtgroeien. Voor waterbeheerders is dat een probleem omdat er bij hevige regenbuien in de zomer kans op verstopping ontstaat en we overstromingen krijgen. Controle op de aanwezigheid van de planten en de handmatige verwijdering ervan is best te doen, maar kost veel geld. Machinale verwijdering is geen optie, omdat daarbij elk klein stukje plant weer uitloopt. Maar voor de inheemse flora en de natuurbeheerders is zo'n woekerende exoot ook een probleem, omdat de inheemse planten die concurrentie niet aankunnen en uiteindelijk verdwijnen.

Gelukkig groeien deze exoten het liefst in zoete, grote en vooral zeer voedselrijke wateren. Het probleem is dus tot bepaalde watertypen beperkt. Ook de sneller stromende beken hebben er vermoedelijk minder last van. Ook kan er na verloop van tijd nog wat veranderen. Zo is ooit de brede waterpest als een woekerende exoot in de Nederlandse sloten terecht gekomen, maar inmiddels is deze soort door de toenemende voedselrijkdom zeldzaam geworden. Nu is een beheerder trots op een beetje brede waterpest in de sloot. Het kan verkeren.

Maarten Zonderwijk is waterschapsecoloog, free-lance natuurfotograaf en lid van de KNNV-afdeling Deventer.